

تحلیل سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه از منظر اجتماعی

ابراهیم علی محمد لو*

داریوش جعفرزاده داشبلاغ**

چکیده

مدیریت آسیب‌های اجتماعی نیازمند نهادسازی در لایه‌های سیاست‌گذاری و مداخله حرفه‌های یاورانه است. بدین منظور، مفاهیم اجتماعی به کار رفته در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه شناسایی، تحلیل، تبیین، واکاوی و واضح سازی شد. این تحقیق از نوع کاربردی و برای کمک به برنامه ریزی و تدوین سند مرتبط، مناسب و قابل اجرا در حوزه آسیب‌های اجتماعی، انجام پذیرفت. اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای جمع آوری شد. بررسی‌ها نشان داد: بالغ بر ۳۰ مفهوم کلیدی در ۴ امور (اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و دفاعی و فرهنگی)، مرتبط با موضوع اجتماعی است. به لحاظ کمی و کیفی، حجم قابل توجهی از مفاهیم سیاست‌ها به طور مستقیم و غیر مستقیم با مسائل اجتماعی مرتبط می‌باشد. و همکاری و مشارکت بخشی و فرابخشی، استخراج مهم مصادیق و اولویت بندی، نگاه طیفی، نسبی و فرایندی همراه با ارزشیابی‌های فرایندی و فرآورده‌ای در مقاطع زمانی مشخص، الزامات و ضروریات برنامه ریزی برای پاسخگویی به نیازهای مدیریتی آسیب‌های اجتماعی با رویکرد فراگیری، اثر بخشی و جامعیت است.

واژگان کلیدی: سیاست‌های کلی برنامه ششم، منظر اجتماعی، مدیریت آسیب‌ها، حرفه‌های یاورانه

مقدمه

در حوزه علوم اجتماعی از واژه توسعه^۱ معانی مختلفی استخراج و بر این اساس، تعاریف متعددی در عرصه‌های گوناگون ارائه گردیده است. گاه آن را مترادف یا جایگزین مفاهیمی از قبیل رشد^۲، ترقی^۳ و تکامل^۴ شمرده و گاه آن را همراه با مفاهیمی از قبیل مدرنیته، نوسازی^۵ و غربی سازی^۶ به کار گرفته اند (حصیرچی و نیاوند، ۱۳۹۰).

پرداختن به مفهوم توسعه، تاریخ نسبتاً طولانی دارد. قوش (۲۰۰۶)، برای

توسعه، مراحل پنجگانه‌ای را ترسیم کرده است. وی معتقد است؛ ابتدا رشد اقتصادی به معنای توسعه در نظر گرفته شد، سپس دیدگاه رشد انگارانه در کشورهای توسعه نیافته مطرح و بعد از آن، ملاحظات اجتماعی در توسعه مورد توجه دانشمندان قرار گرفت. در گام چهارم؛ انسان به عنوان محور و بهره‌بردار اصلی نتایج توسعه مورد اقبال واقع شد ولی به خاطر عدم رضایت در آخرین مرحله از تکامل تفکر توسعه اقتصادی، نظرات اقتصاددانان به توسعه پایدار معطوف گردید. این دیدگاه در اواخر قرن بیستم، ابتدا توسط مکتب رم در حمایت از محیط زیست، مطرح و سپس توسط دیگران به ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی تعمیم داده شد. با این وجود، درک یکسانی از مفهوم توسعه پایدار در بین نظریه پردازان مربوط وجود ندارد و به همین دلیل از ناحیه برخی از اقتصاددانان و متفکران اجتماعی مورد انتقاد قرار گرفت، تا این که در یک تعریف رسمی که در سال ۱۹۸۷ توسط کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه (WCED)^۷ از کمیسیون‌های زیر نظر سازمان ملل ارائه شد، توسعه پایدار به توسعه‌ای اطلاق گردید که "نسل‌های آتی حداقل به اندازه نسل فعلی، از امکانات زندگی بهره‌مند باشند" (نقل از سلیمی فر، ۱۳۸۹). به تعبیر کوزنتس^۸، عصر توسعه غیر عمدی و برنامه ریزی نشده در غرب یا رشد اقتصادی مدرن، قدمتی برابر با دویست سال دارد (نقل از حصیرچی و نیاوند، ۱۳۹۰).

حصیرچی و نیاوند (۱۳۹۰)، ضمن نقد الگوی تجویزی توسعه غرب (تغییر در ساخت شامل تدوین برنامه‌های ۳، ۵ و ۷ ساله و تغییرات تعادلی توسط عاملان دولتی، سازمان‌های متولی و یا جنبش‌های اجتماعی)، برای جوامع جهان سوم، با بررسی دیدگاه‌های راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران، لزوم تحول در دهه چهارم انقلاب بر مبنای الگوی پیشرفت ایرانی - اسلامی را در چهار عرصه فکر و اندیشه، علم و فناوری، زندگی و معنویت، پیشنهاد داده است. می‌توان اظهار داشت که، محور توسعه و الگوی توسعه اسلامی باید "عدالت" باشد. سرفصل برخی از کارکردهای عدالت را می‌توان به صورت زیر بیان کرد: کارکرد انگیزشی، کاهش فقر، افزایش بهره‌وری، رشد اقتصادی، افزایش سرمایه اجتماعی، یکپارچگی جامعه،

1. development

5. modernization

8. Kozentes

E- mail: mighatemohamadlou@yahoo.com تهران، ایران، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی،

2. growth

6. westernization

3. progress

7. The World Commission on Environment and Development

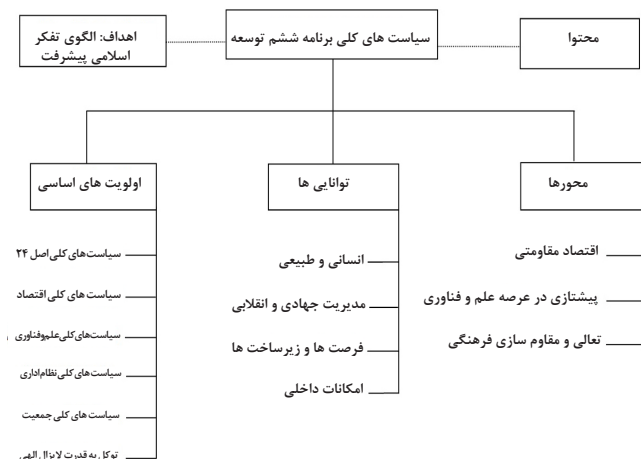
4. evolution

** دانشجوی دوره دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

** دانشجوی دوره دکتری مدیریت راهبردی، دانشگاه دفاع ملی، تهران، ایران

این الگو می دانند. محتوای سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه شامل امور هشتگانه اقتصادی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، اجتماعی، دفاعی و امنیتی، سیاست خارجی، حقوقی و قضایی، فرهنگی و علم، فناوری و نوآوری می باشد. علاوه بر موارد مذکور، در ساختار سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه به محورها، توانایی‌ها و اولویت‌های اساسی نیز پرداخته شده است.

ساختار سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه

انتظار می رود؛ با رعایت نظام حاکم بر ساختار سیاست‌های کلی برنامه ششم، شاهد توسعه متوازی باشیم که در آن انسان، محور توسعه پایدار به شمار خواهد رفت. با نگاهی اجمالی در می یابیم که اهم مصادیق ساختار، مرتبط و حساس به موضوع آسیب‌های اجتماعی و حرفه‌های یاورانه و دارای نشانگرهای اجتماعی است.

مفاهیم کلیدی سیاست‌های کلی برنامه ششم از منظر اجتماعی

نتایج پژوهش معمارزاده، نجف بیگی و تکه‌ئی (۱۳۹۳)، در خصوص میزان تأثیرگذاری اهداف کلان نشان می دهد که اهداف استراتژیک اقتصادی با ۱۸ درصد و اهداف استراتژیک اجتماعی با ۱۴ درصد، به ترتیب بیشترین و کمترین اثر گذاری را بر سایر اهداف دارند و در خصوص تأثیر پذیری، اهداف استراتژیک سیاسی با ۲۰ درصد و اهداف استراتژیک اجتماعی با ۱۰ درصد، به ترتیب بیشترین و کمترین اثر پذیری را از سایر اهداف دارند. با توجه به قرار گرفتن امور اجتماعی در رتبه دوم اثر گذاری، ضرورت و اهمیت پرداختن به این امر مشخص می شود.

جدول ۱: میزان اثر گذاری و اثر پذیری اهداف استراتژیک بر همدیگر

اثر پذیری	بالا	سیاسی (۲۰ درصد)	اقتصادی (۱۸ درصد)	بالا	اثر گذاری
		پایین	اجتماعی (۱۰ درصد)	اجتماعی (۱۴ درصد)	

معمارزاده، نجف بیگی و تکه‌ئی (۱۳۹۳)

توانمند سازی انسان‌ها، سلامت روانی فرد و جامعه، کاهش جرم و جنایت، تقویت ارزش‌های دینی، کاهش مفاسد اقتصادی و حفظ محیط زیست (سلیمی فر، ۱۳۸۹).

هدف این تحقیق، واکاوی^۱ مفاهیم مربوط به امور اجتماعی مندرج در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴) جهت حساس سازی و آگاه سازی برنامه ریزان، سیاستگذاران و حرفه‌های یاورانه به منظور مشارکت فعال در امر نهادی مرتبط با کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی است. بدین منظور، با بررسی و تحلیل سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، مفاهیم کلیدی^۲ که رویکرد اجتماعی دارند، استخراج و صفت‌های شاخص^۳ و ارزش‌های^۴ آنها مشخص شد. سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه به هشت امور اساسی تقسیم شده است. سیاست‌های اجتماعی علاوه بر یک امور مستقل، تحت عنوان " امور اجتماعی " در ذیل سه امور دیگر " اقتصادی، دفاعی و امنیتی و فرهنگی "، دارای مفاهیم کلیدی است. این امر، نشان از اهمیت و بین بخشی بودن مسائل اجتماعی بوده و نیازمند توجه و بررسی دقیق می باشد. با توجه به موارد پیش گفت؛ در تحقیق حاضر، به دنبال این هستیم تا واضح سازی^۵ و شفاف سازی^۶ مفاهیم، سیاست‌های اجتماعی^۷، در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه محقق و امکان جریان سازی^۸، حساس سازی^۹، آگاه سازی^{۱۰}، فعال سازی^{۱۱} و نهاد سازی^{۱۲} لازم در راستای نگاه جامع^{۱۳}، فراگیر^{۱۴} و اثر بخش^{۱۵} به امر مدیریت آسیب‌های اجتماعی در متن و اجرای سیاست‌های آتی، میسر گردد. به نظر می رسد؛ از لحاظ مفهومی و ساختاری، حداقل ۳۰ درصد از محتوای سیاست‌های کلی برنامه ششم، نشانگرهای اجتماعی دارد. انتظار می رود؛ در جاری سازی و تبدیل آن به لایه‌ها و مفاد قانونی نیز، این امر مورد توجه قرار گیرد تا در تخصیص منابع و اولویت بندی‌ها، به نحو شایسته و مطلوب مورد امعان نظر قرار گیرد. مدیریت آسیب‌های اجتماعی به عنوان بخشی از مسائل اجتماعی، نیازمند نهادسازی در لایه‌های سیاستگذاری و مداخله حرفه‌های یاورانه است. در تحقیق حاضر، به دنبال پاسخگویی به این سؤال بودیم که آیا امور اجتماعی در برنامه ششم، از جایگاه مطلوبی برخوردار است؟

ساختار سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه

سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه در وهله نخست بر اساس یک نظام و ساختار منسجم، متوازن، همسو و مبتنی بر چشم اندازها، مأموریت‌ها، ارزش‌ها، اهداف، اولویت‌ها، فرایندها، واقعیت‌ها، شناخت محیطی و نظام کنترلی بنا شده است. اهمیت این امر از آن جا ناشی می شود که اولاً، مبنایی برای سیاست‌های پنج ساله ششم بوده و ثانیاً، حداقل یک چهارم از حجم زمانی سند چشم انداز ۱۴۰۴ را به خود اختصاص خواهد داد. مهم‌ترین هدف مورد توجه در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، رسیدن به الگوی تفکر اسلامی پیشرفت است. حصیرچی و نیاوند (۱۳۹۰)، چهار عرصه فکر و اندیشه، علم و فناوری، زندگی و معنویت را از ملزومات و پیش نیازهای

1. warning	4. values	7. social policy	10. informing	13. comprehensive
2. key concepts	5. clear storage	8. mainstreaming	11. activation	14. pervasive
3. attributes index	6. clarification	9. sensitization	12. institution building	15. effective

توجه به تبعات حاشیه نشینی و تقویت نهاد خانواده به عنوان اولین و کوچکترین واحد اجتماعی با استقرار نظام سطح بندی و ارجاع، از اهم تکالیف و ملاحظات برنامه ریزی در برنامه ششم توسعه برای مدیریت آسیب‌های اجتماعی به شمار می‌رود. این مهم، در یک فضای بخشی و فرابخشی با تعامل و رویکرد علمی میسر می‌شود. سرمایه گذاری در این بخش، زیر بنا و مقدمه توسعه پایدار و عدالت محور خواهد بود. شورای انقلاب فرهنگی (۱۳۸۹)، در سند نقشه جامع علمی کشور به موضوع سلامت به معنای عام در اولویت های الف، ب و ج با تنوع اشاره و تأکید بر امر سیاستگذاری، اقتصاد سلامت، دانش پیشگیری، ارتقای سلامت و شیوه زندگی سالم اسلامی در اولویت الف پرداخته است.

مفاهیم کلیدی امور دفاعی و امنیتی مرتبط با امور اجتماعی

کاهش مصادیق مهم جرم و جنایت، مبارزه همه جانبه با مواد مخدر، مبارزه همه جانبه با روانگردان ها و مدیریت مصرف، از اهم مفاهیم امور اجتماعی ذیل امور دفاعی و امنیتی در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه است (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴). کنترل عرضه و کاهش تقاضا، دو بال کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی است. حرفه های یاورانه به طور عمده در حوزه کاهش تقاضا فعالیت می‌کنند. این در حالی است که اگر کنترل عرضه صورت نگیرد، اثر بخشی خدمات و برنامه های یاورانه چندان تأثیرگذار نخواهد بود. از این رو، امر کنترل عرضه در امور دفاعی و امنیتی مورد توجه قرار گرفته است. منابع مادی و معنوی به لحاظ محدودیت ها و نیازها با توجه به نامحدود بودن، ما را بر آن می‌دارد تا اولویت بندی اقدامات و فعالیت ها را به عنوان راهکار برون رفت از هدر رفت منابع و پاسخگویی بهتر و بیشتر به نیازها، در برنامه‌ریزی‌هایمان لحاظ نماییم. موضوع جرم، جنایت، مواد مخدر و روانگردان‌ها به هر میزان و نوع، موجب اتلاف دارایی های مادی و معنوی شده و از لحاظ اجتماعی و اقتصادی، مطرود و مذموم است. گستردگی اجتماعات و زندگی دسته جمعی، آسیب‌های ناخواسته و برنامه ریزی شده را به دنبال دارد. هر چند به لحاظ کمی و کیفی، کمترین میزان جرم و جنایت، مواد مخدر و روانگردان‌ها هم مورد اقبال نبوده ولی به دلایل اشاره شده، پرداختن به اهم آنها در بازه های زمانبندی شده، ما را در رسیدن به اهداف کمک خواهد کرد. قرار گرفتن این مفاهیم ذیل امور دفاعی و امنیتی، نشان از چند وجهی بودن آنها بوده و اتفاق نظر در برنامه ها را طلب می‌نماید. مسیر و کانال ورود به عرصه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، عرصه فرهنگی است. در بعضی از برنامه ها و فعالیت ها، تفکیک امور اجتماعی و فرهنگی بسی دشوار است. بنابراین، مفاهیم اجتماعی در سیاست‌های کلی برنامه ششم بعد از امور اجتماعی، بیشترین تکرار را در امور فرهنگی به خود اختصاص داده است.

امور اجتماعی به عنوان یکی از امور هشتمگانه سیاست های کلی برنامه ششم توسعه دارای مؤلفه های بنیادی، ساختاری و کاربردی است. به لحاظ اهمیت اتصال و ارتباط امور اجتماعی با امور دیگر، تعدادی از مؤلفه های آن در ذیل سایر امور لحاظ گردیده است. این ارتباط و تعامل ایجاب می‌کند تا در سیاستگذاری ها و برنامه ریزی های کلان توسعه‌ای، مسائل اجتماعی مرتبط با طرح‌ها به صورت هوشمند و روشمند رصد شود، زیرا تغییر و تحولات در حوزه ها بر همدیگر تأثیر مستقیم و غیر مستقیم دارد. تأثیرگذاری اهداف اقتصادی به لحاظ زیرساختی اولویت دارد و تعدادی از مفاهیم اجتماعی در این قالب مورد توجه قرار گرفته است.

مفاهیم کلیدی امور اقتصادی مرتبط با امور اجتماعی

ارتقاء شأن و منزلت اجتماعی روستاییان و نظام استانداردسازی و مدیریت کیفیت (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴)، به لحاظ اقتصادی و اجتماعی نقش به‌سزایی در توسعه، پیشرفت و رشد جامعه دارند. مهاجرت مدیریت نشده، کاهش توان تولیدی، کم برخورداری از خدمات آموزشی، بهداشتی و ... موجب عدم توازن ملی و منطقه ای خواهد شد. برنامه های مداخله‌ای و ارتقایی به منظور حفظ و ارتقاء شأن و منزلت اجتماعی^۱ روستاییان به طوری که ساکنان روستاها در مقایسه خود با سایر نقاط آمایش سرزمینی، از احساس و حال عمومی مطلوبی برخوردار باشند، می‌تواند فرایند و فرآورده توسعه را از پایداری نسبی برخوردار نماید. خدمات استاندارد به طوری که واجد حداقل ویژگی مطلوب باشد و با کیفیت مناسب ارائه شود، از الزامات این امر می‌باشد. تأثیرگذاری اهداف اجتماعی به لحاظ پایداری امر توسعه اولویت دارد، به طوری که در امور مربوطه به تفصیل به آن پرداخته شده است.

مفاهیم کلیدی خاص امور اجتماعی

نظام تأمین اجتماعی، توانمندسازی، خوداتکایی اقشار و گروه‌های محروم، برنامه‌های رفاه و تأمین اجتماعی، پیوست سلامت، طرح‌های کلان توسعه‌ای، نظام سلامت، بخش سلامت، مراقبت‌های سلامت، قالب شبکه بهداشتی و درمانی، نظام سطح‌بندی و ارجاع، تقویت نهاد خانواده، جایگاه زن، سامان‌بخشی مناطق حاشیه‌نشین، پیشگیری و کنترل ناهنجاری‌های عمومی از اهم مفاهیم امور اجتماعی در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه است (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴). تأمین اجتماعی آحاد جامعه و حمایت‌های خاص از اقشار و گروه‌های محروم را رویکرد توانمندسازی و خود اتکایی ایشان در ساختار و نظام سلامت، با برنامه های رفاه و تأمین اجتماعی و لحاظ پیوست اجتماعی در طرح‌های کلان توسعه‌ای و اولویت پیشگیری و کنترل ناهنجاری‌های عمومی و

1. The promotion of social dignity

مفاهیم کلیدی امور فرهنگی مرتبط با امور اجتماعی

ارائه و ترویج سبک زندگی، پیوست فرهنگی، طرح‌های مهم، مفاهیم، نمادها و شاخص‌های هویت اسلامی - ایرانی، از اهم مفاهیم امور اجتماعی ذیل امور فرهنگی در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه است (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴). سبک زندگی انسان‌ها به عنوان متغیر پیش بین، نقش انکارناپذیری در فرهنگ و تمدن جوامع بشری دارد. قسمت عمده‌ای از توسعه یافتگی و عقب ماندگی‌ها در طول تاریخ بشری محصول سبک زندگی انسان‌ها بوده است. در این میان، وجود افکار و ایدئولوژی منسجم و مبتنی بر وحی و قدرت بی پایان الهی می‌تواند مسیر پیشرفت را توأم با عدالت، به سر منزل مقصود برساند. در امور فرهنگی، تأکید بر سبک زندگی، فرهنگ، مفاهیم و نمادها و شاخص‌هایی با نشان اسلامی - ایرانی شده است. انسجام و همبستگی فرهنگ با اجتماع انکارناپذیر است. توجه به این موارد، توسعه اجتماعی را تسهیل و پایدار خواهد کرد. شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۲)، در سند نقشه مهندسی فرهنگی هویت اسلامی - ایران؛ نهاد خانواده، جمعیت و سبک زندگی اسلامی - ایرانی را جزء اولویت‌های فرهنگی به شمار آورده است.

کنترل، نظارت و پیگیری تحقق اهداف عالی‌ه امور اجتماعی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه ریزی‌ها، از اهم وظایف فعالان حوزه آسیب‌های اجتماعی است. نتایج تحقیقات معمارزاده، نجف بیگی و تکه‌ئی (۱۳۹۳)، نشان می‌دهد؛ کنترل‌های راهبردی چهار گانه انعطاف پذیر^۱، انسان‌گرا^۲، مأموریت‌گرا^۳ و فرایند‌گرا^۴ برای کنترل اهداف استراتژیک^۵ در سازمان‌ها، دارای وضعیتی به شرح جدول زیر است.

جدول ۲: کنترل راهبردی

نفوذ پذیری	کنترل انعطاف‌گرا (۳۰ در صد)	کنترل مأموریت‌گرا (۲۶ در صد)
	کنترل انسان‌گرا (۲۷ در صد)	کنترل فرایند‌گرا (۲۵ در صد)

معمارزاده، نجف بیگی و تکه‌ئی (۱۳۹۳)

کنترل استراتژیک، جزیی از فرایند مدیریت استراتژیک است که به مدیران امکان می‌دهد، همواره بر تمام مراحل فرایند مدیریت استراتژیک نظارت داشته و از انحرافات احتمالی آن جلوگیری کنند (فیض، ۱۳۸۹؛ نقل از معمارزاده، نجف بیگی و تکه‌ئی، ۱۳۹۳).

نتیجه‌گیری

مفاهیم، واسطه ارتباط و تبادل دانش در بین انسان‌ها است. تنوع دانشی، فرهنگی و نسبی و ناپایدار بودن ثبات بار مفهومی و معنایی مفاهیم، ایجاب می‌کند در فاز شناخت، حدود و ثغور مفاهیم مشخص و با تشخیص و

تفکیک بخشی و بین بخشی، به یک استنباط جامع و مانع و مورد اقبال عمومی به ویژه متخصصان امر در یک حوزه کاری دست یافت. برداشتهای مختلف از معانی مفاهیم، موجب تنوع در نظام برنامه ریزی شده و امر اجرا را با موانع رو به رو می‌کند. لازم است؛ قبل از ورود به نظام نهاد سازی، حداقل به صورت نسبی بر روی مفاهیم کلیدی، صفت‌های شاخص و ارزش‌های مفاهیم به یک جمع بندی رسید تا در فرایند تدوین، اجرا و ارزشیابی با موانع محدودتری مواجه شد. مفاهیم اجتماعی، صفت‌ها و ارزش‌های گوناگونی دارند. این امر، تشخیص و تعیین مصادیق مهم را دشوار و برنامه‌ریزی‌های کلان را با مشکل برداشتهای و تفسیرهای مختلف مواجه می‌کند. رسیدن به اشتراک نسبی در معانی و تفسیر مفاهیم، موجب تحقق همسویی و اولویت بندی برنامه‌ها و استفاده بهینه از منابع می‌گردد. طیفی و نسبی بودن ارزش‌ها و وجود صفت‌های شاخص متعدد برای مفاهیم ممکن است، تشدد برداشتهای و ناهمگونی برنامه ریزی را موجب گردد. عدم وحدت رویه و هم راستایی، رسیدن به اهداف کلان سیاست‌های کلی را با موانع رو به رو خواهد کرد. حوزه اجتماعی به لحاظ تأثیرگذاری و تأثیرپذیری، در حد وسط قرار دارد از این رو، حوزه‌های امن برای برنامه ریزی و اعمال سیاست‌های کنترل، کاهش و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی محسوب می‌گردد. فرایند و فرآورده "پیش نویس برنامه ششم توسعه"، این امکان و نوید را فراهم نموده تا با نگاهی واقعی، تحقق یافتنی و مبتنی بر الگوی اسلامی پیشرفت، شاهد جامعه‌ای با حداقل آسیب‌های اجتماعی باشیم. در پایان، پیشنهاد می‌شود:

- برنامه ریزان، سیاستگذاران، تصمیم‌گیران و مجریان از مدل و ساختار جدید برنامه ریزی توسعه‌ای حمایت نمایند.

- یادگیری زدایی* به عنوان مکمل خلاقیت و نوآوری برای یادگیری‌های جدید در برنامه ریزی‌ها اعمال شود.

محدودیت‌های تحقیق:

- محدودیت دسترسی به منابع و افراد کلیدی مرتبط

- محدودیت زمانی و نبودن موضوع

منابع:

- حصیر چی، امیر؛ نیاوند، عباس. (۱۳۹۰). تحلیل الگوی پیشرفت ایرانی - اسلامی از منظر مقام معظم رهبری (رویکرد برنامه ریزی راهبردی در دهه چهارم انقلاب). فصلنامه مطالعات بسیج، ۴(۵۰)، ۸۲-۵۱.
- سلیمی فر، مصطفی. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر الگوی توسعه اسلامی - ایرانی. در کتاب نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. (۶۰-۳۷). تهران: دبیرخانه نشست اندیشه‌های راهبردی.
- سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه. (۱۳۹۴). دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای. <http://farsi.khamenei.ir>
- سند نقشه جامع علمی کشور. (۱۳۸۹). شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- سند نقشه مهندسی فرهنگی. (۱۳۹۲). شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- معمارزاده، غلامرضا؛ نجف بیگی، رضا و تکه‌ئی، عبد القادر. (۱۳۹۳). طراحی مدل کنترل استراتژیک تحقق اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۲۴(۶)، ۱-۲۴.

* یادگیری زدایی به معنای حذف و پالایش یادگیری‌ها و عادات قبلی و جایگزینی آن با مطالب جدید
 1. flexible - oriented strategic control   3. mission-oriented strategic control   5. strategic goals control
 2. human-oriented strategic control   4. process-oriented strategic control